דסבור שומן הוא ואכלו. והיינו דשגג דסבור שומן הוא ולא נתכוין לאכול חלב וחייב ואף על פי דמתעסק הוא לרבא דהא לא מתכוין לאכילת איסור חייב דאמר שמואל בכריתות (פ"ד דף יט:) בחלבי׳ וערלות מתעסק חייב שכן נהנה אבל בשבת פטור דלא נהנה והיינו

אלא לאו רישא בעי"ז וסיפא בשאר מצות. מימה לר"י דלוקמא כולה בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחט וזרק בתוך דאינו חייב אלא אחת כדאמר אביי בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד:) שם תעשה[ב] עשאן הכתוב עשיה אחת ור' אבהו אמר דפליג מודה לרבי ישמעאל

אלא לאו רישא בעכו"ם[ג] וסיפא בשאר מצות ושגג בלא מתכוין בשאר מצות ה"ד דסבור דשומן הוא ואכלו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור ואביי שגג בלא מתכוין ה"ד דסבור רוק הוא ובלעו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור אבל נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב: איתמר [ד] נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע [ה] רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור (ו) דלא קמיכוין לזריקה דארבע אביי אמר חייב דהא קמיכוין לזריקה בעלמא כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים רבא אמר [ז] פטור ואביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא מיכוין לזריקה דאיסורא ואביי אמר חייב דהא קא מיכוין לזריקה בעלמא וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההוא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לחתיכה דאיסורא אבל נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע דארבע בלא תרתי לא (ז) מיזרקא ליה אימא מודה ליה לאביי ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לזריקה דארבע אבל כסבור רה"י ונמצא רה"ר דמכוין לזריקה דארבע אימא מודי ליה לאביי צריכא [ח] תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה דידע דאסורא (ג) שבת וידע לה איסור מלאכות וקא טעה בשיעורין אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לה לשבת בלאו אלא אי סבר לה כרשב"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה לשבת במאי [ט] דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע: **מתני'**[ט] אבות [ט] מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך[ט] והעושה שתי בתי נירין והארג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר [י] והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות][ט] הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו

והמעבד את עורו[ט] והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר[ט] המכה בפטיש [ט] המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

גמ'

לקמן בפרק האורג[ג]: הפוצע. מנתק פעמים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקלישן לנורך והני כולהו ממיסך ומילף עד קושר ומתיר שייכי בירישה ולקמן[ב] מפרש מאי קושר ומאי מתיר מיכא: ותופר וקורע. פירעות הוא: על מנת לתפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אע"כ קורעו כדמפרש בגמרא[ב] אבל קורע שלא לתפור לא הוי במשכן: הצד את הצבי. וכל מלאכת עורו ובהגת בתחשים למשכן בעורותיהן: המולחו. לעור: ממחקו. מגרר שערו: מחתכו. מקלעו ומחתכו לרלועות וסנדלים: כותב ומוחק. לקמן (דף קג.) מפרש למאי מיבעיא למשכן שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בו ומוחק פעמים שטעה: מכבה ומבעיר. בשם שתחת הדוד של סממנין: מכה בפטיש. הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להתליקו בגמר מלאכה[ב] ומתניתין נמי לא מייחיב ליה אלא בגמר מלאכה:

גמרא

חייב על כל אחת ואחת ולא משכחת כהאי גוונא דחייב בכולן אלא בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב [כו'] [וקא טעה] בשיעורין כגון זורקת ב' אמות וזריקת ד' וכיוצא בהן אלא (לרבא) [לרבה] דאמר כל כה"ג פטור היכי משכחת [לה] בזדון [שבת] ושגגת מלאכה. הניחא אליבא דר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע דאיסור השבת בלאו אלא לר"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת היכי משכחת לה. **ושנינן דידע לה בתחומין** ואליבא דר' עקיבא כמו שאמרנו למעלה. דאביי אליבא דר' יוחנן פשוטה היא אלא אפילו לריש לקיש כיון דסבר אביי כשנתכוון למקצת האיסור בשגגת איסורו ונזדמן לו כל האיסור חייב כגון המתכוון לזרוק ב' אמות שהן מקצת איסורו כי האיסור ד' אמות ונתכוון לזרוק שתים מתוך ארבע (וניזרוק) [ונזדמן] לו שזרק ד' חייב. מוקים לה אליבא דר"ל במכיר את השבת באיסור מלאכות ויודע (בשיעורן) [בכולן] ושוגג בלאו שבשיעור: **אבות מלאכות ארבעים חסר אחת.** למה

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [כ"ק דף כו: ע"ש], ב) [עמ"ש לעיל עג: על הגליון], ג) [לעיל סט. וש"נ], ד) [לעיל סט. עג:], ה) לעיל ו: מט: סט. ע: לקמן לו: כ"ק ב. [כריתות נ:], ו) [לקמן דף קה:], ז) עיין תוס' לקמן עד"ב ד"ה מכדי וברש"ש כאן, ח) לעיל ג: [שבועות ה:], ט) סוף ע"ב, י) עד:, כ) לקמן פ סוף ע"ב, ל) קה ע"א וע"ב ושיעורו של גוזז מבואר בתוספתא פרק ט ה"א, מ) עה., נ) לקמן דף קג. ע"ש, ס) דברים יב יד, ע) כריתות יט., פ) [עי' מו"ש ד"ה והעושה שתי], צ) נא ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר פטור דהא לא קמיכוין: (ב) שם מרמי לא מיזדרקא ליה: (ג) שם משכח' לה דידע לאיסורא דשבת וידע לה לאיסור מלאכות: (ד) תוס' ד"ס אלא וכו' לשל מולין ומנלאת אחרת והיא של קדשים וכו' מלוס זה ונמצא מחובר אחד ולא: (ה) בא"ד בשאר מצות כגון הבא על הזכור והביא עליו זכור והכא על הבהמה. נ"ב עי' פרק ד' מיתות דף נד:

הגהות וציונים

(א) בעבודה זרה (דפו"י): ב) ס"א אלו אבות (גלינן) כן כתב המהרש"ל וכ"ה בתוס' לקמן עה ע"ב ד"ה חסר: ג) [פי' מותח חוטי השתי] (גלינן): ד) הוספיהו ע"פ משנה שבמשניות וכמו שהוא לקמן קה ע"א, ונכון (דק"ס, אך עיין תוס' לקמן עה ע"א ד"ה שכן): ס) צ"ל והמעבדו והממחקו (וחיבות "את עורו" מיותר וכ"ה ברי"ף וברא"ש ולקמן עה ע"ב בפיסקא בגמרא, רש"ש): ו) לפי מש"כ רש"י להלן בד"ה האופה דשיעורן של אלו כגרוגרת חוץ מחורש דבכל אחוא א"כ מלת "כולן" שכתב כאן רש"י לאו דוקא (פמ"ג בפתיחה להלכות שבת אות יח): ז) הגה לגבי שיעור "זורע" הרמב"ם פ"ח מהלכות שבת ה"ב כתב דהשיעור הוא "כל שהוא", ובשיטת רש"י כתבו הפמ"ג שם והמנחת חינוך במוסך השבת במלאכת הוריעה אות ד דמדלא הוציא גם זורע מן הכלל מוכח דבזורע בעי שיעור כגרוגרת ועי' רש"ש: ח) י"ג בנתר עיין בר"ן בגלינן בשם דרך תמים ועיין שו"ת בנין ציון החדשות סי' לג בבאור ב' הגרסאות: ט) צ"ל ובכה"ג (ב"ש): י) תיבת "ובפוצע" ליתא בדפו"י והוספיהו המדפיסים וכן לא היה לפני התוי"ט ע"י"ש מש"כ ועיין ראשון לציון במשניות:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

עין משפט
נר מצוה

כו א מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה ז:
כז ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה מ:
כח ג מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ל סמג לאוין סה:

רבינו חננאל

דאמר פטור מאי איכא למימר. **ואמרינן לא משכחת שגג בלא מתכוין לע"ז אלא באומר מותר.** פי' כגון מי שנעלם ממנו עבודת אלהים אחרים ששכח הכל לגמרי שנמצא בידו העלם אלהים אחרים והעלם עבירות ואומר שמותר. וכי האי גוונא בע"ז (אחרינא) חייב בשבת פטור לגמרי. **ואקשי'** ומי איכא למימר דפטור לגמרי דהא עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה ביד. פי' העלם שבת והעלם מלאכות בידו מהו אלא לחייבי חדא או תרתי אבל למפטריה לגמרי לא. **וחזרנו** לפרק פירוק אחר משום דקשיא דלא מיתוקמא סיפא דהא מתניתין בע"ז אוקמי הכי רישא בע"ז דקתני עשה שתים בהעלם א' בשבת חייב ב' משא"כ בע"ז שאם זיבח וקיטר וניסך בהעלם א' אינו חייב אלא אחת כר' אמי אבל סיפא דקתני בשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב משא"כ בשבת דפטור. בשאר מצות דלאו ע"ז היא והיכי דמי כגון שהי' סבור שהוא שומן ואכלו ונמצא חלב כגון זה בשאר מצות הוא דחייב אבל בשבת כי האי גוונא נתכוון לחתוך בתלוש וחתכו ונמצא דמחובר לקרקע פטור. **ודחי אביי** ואמר לא כי האי גוונא (לע"ז) לעולם אימא לך חייב והיכי דמי שגג בלא מתכוין דבשאר מצות חייב ובשבת פטור כגון שנתכוין בבליעה דרוק ובלעה ונמצא חלב שאע"פ שלא נתכוין לאכילה דחייב בשאר מצות ובשבת כה"ג דנתכוין להגביה דבר תלוש והגביהו ונמצא שחתכו מן המחובר [פטור] אבל אם נתכוין לחתיכה בעלמא חייב (כגון) [וכ"ש] בשאר מצות אם נתכוין לאכילה בעלמא [חייב] וכדר' נחמן דאמר המתעסק בחלבין ובערות אע"פ שלא נתכוין חייב שכבר נהנה והמתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. **ור' יוחנן** התם בפרק ארבע מיתות כדתני תנא הדא מתניתין קמיה דזאתה ואמר ליה פוק חני לברא דכל מתניתין דלא מיתוקמא רישא וסיפא בחד טעמא לאו מתניתי' תרצתא היא ר' יוחנן לטעמיה דאמר בסוף פרק המפקיד מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא: **נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' אמות** (רבא) [רבה] אמר (חייב) [פטור] אביי אמר (פטור) [חייב] פשוט' היא. **ומקשינן** (לרבא) [לרבה] ממתניתי' דקתני ארבעים חסר אחת ואמר ר' יוחנן עלה שאם עשאן כולם בהעלם אחד

כולן בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחט וזרק בתוך דאינו חייב אלא אחת כדאמר אביי בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד:) שם תעשה[ב] עשאן הכתוב עשיה אחת ור' אבהו אמר דפליג מודה לרבי ישמעאל בשחיטה וזריקה ור' עקיבא בהעלאה וזריקה דאינו חייב אלא אחת דמחד קרא נפקי ושגג אלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשל חולין ונמצאת (ד) של קדשים לכוותה בשבת נתכוין לתוך תלוש ונמצא מחובר ולא היה צריך אלא לתלוש דפטור דמלאכת מחשבת בעינן וי"ל דלא מצינן לפרושי הכי דמשמע דפטור בשבת לפי ששגג אלא מתכוין לכה"ג[ג] אפילו נתכוין למחובר זה ונמצא מחובר אחר פטור דאין זה מלאכת מחשבת וליכא לאוקמי נמי דמיירי כשנעשה מחשבתו כגון שהיה צריך לתוך מה שחתך אלא שהיה סבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר הא ליכא לאמיר דכה"ג אם פטור לענין שבת מאשר חטא בה[ב] פטור נמי לענין חוץ ומיהו עוד קשה לוקמא כולה בשאר מצות כגון (ה) נרבע לזכר ורבע את הזכר והבא על הבהמה והכא בהמה עליו דבין לאמי ובין לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב אלא אחת והשתא שגג אלא מתכוין מיתוקם שפיר דמיפטר בשבת מאשר חטא בה וכגון שנעשית מחשבתו וגבי עריות לא מיפטר שכן נהנה:

העושה שני בתי נירין. צריך לפרש למה פירש כאן ובאורג[ב] ובפוצע[ג] ובמופר ובכותב שיעור טפי מבשאר:

הקושר והמתיר. ל"ע אי מייחיב במתיר אלא על מנת לקשור או לא ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות ובפ' במה מדליקין (לעיל לא:) אמרינן בהדיא דבעינן סותר ע"מ לבנות ולפי מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד ומינח חד משמע דמייחיב אלא על מנת לקשור ולשון קטר לא משמע כפירושו אבל ר"ת פירש וכן משמע בירושלמי[ב] כשנפסק חוט בשני מקומות ונקשר מתירין ב' הקשרים ומשליכין לתוך האמצעי ומחזיק וקושרין שתי הראשים זה בזה ואין בו אלא קשר א' ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ לקשור והא דלא תני ליה במתיר ובסותר פירשתי בפרק ב' (דף לא: ד"ה וסותר):

מכדי

והמעבד את עורו[ט] והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר[ט] המכה בפטיש [ט] המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

גמ'

לקמן בפרק האורג[ג]: הפוצע. מנתק פעמים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקלישן לנורך והני כולהו ממיסך ומילף עד קושר ומתיר שייכי בירישה ולקמן[ב] מפרש מאי קושר ומאי מתיר מיכא: ותופר וקורע. פירעות הוא: על מנת לתפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אע"כ קורעו כדמפרש בגמרא[ב] אבל קורע שלא לתפור לא הוי במשכן: הצד את הצבי. וכל מלאכת עורו ובהגת בתחשים למשכן בעורותיהן: המולחו. לעור: ממחקו. מגרר שערו: מחתכו. מקלעו ומחתכו לרלועות וסנדלים: כותב ומוחק. לקמן (דף קג.) מפרש למאי מיבעיא למשכן שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בו ומוחק פעמים שטעה: מכבה ומבעיר. בשם שתחת הדוד של סממנין: מכה בפטיש. הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להתליקו בגמר מלאכה[ב] ומתניתין נמי לא מייחיב ליה אלא בגמר מלאכה:

גמרא

כלל גדול פרק שביעי שבת

מכדי מכרב כרבי ברישא והדר כו'. לא שייך למידק הכי בהא דקתני המכבה ברישא והדר המבעיר דהכא כל קדורא דפת נקט כסדר לבד מתרישה: **משום** זורע. אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב דהא לא קאמר שצריך להתרותו משום זורע אלא דאם התרה בו משום זורע דחייב אבל ברש פרק תולין (לקמן קנא.) משמע קצת דצריך להתרות אתולדה משום אב דקאמר משמר משום מאי מתרינן ביה (שיבא חייב[1]) רבה אמר משום טורר רבי זירא אמר משום טורר אבל אם התרו בו משום מרקד פטור כיון דמתרהו משום דבר שאינו דומה לו הוא סבר שהוא מלעיג בו ופטור אבל אם התרה בו סתם אל תשמר חייב וגרסה שגם ר"ח רואה לפרש כן ועוד ראיה דברש בגא קמא (דף ב) קאמר ור' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי ליה תולדה ולא משני דלהכי קרי ליה אב דצריך להתרות אתולדה [משום] אב[2]:

וזמר וצריך לעצים חייב שתים. והא דאמר בפ' זה טורר (פנהדרין דף כו.) תו מזיזה להוא גברא דהוה קא כסא אמר להן כהן וזמיר אמרו ליה יכול לומר לעקל בית הבד אי צריך אף על גב דהכא אמר חייב משום נוטע התם מיירי בכה"ג שאין האילן מיתקן בכך אלא מתקלקל:

וצריך לעצים. גרסה לפירוש ר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בעינן זה מידי דהוה אקורצא על מנת לתפור ומותק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' תפילין (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסתמן לגופן מותר לימיהן חייב מטמא ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך:

ואחת משום מפרק. אין גרסה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו מן הפירות שעליו אלא כמו שפירש רבינו שמואל שם על התמרים קליפה העליונה[3] וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולת:

מפרק. פירש"י דהוה מולדה דדש שמפרק תבואה משבליה לשון פורק מן התמור (לקמן נה.) אמר דמולב חייב משום מפרק ואי הוה מולדה דדש הא אמר לקמן[3] גבי הפועל מלוזן דלרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע ואין לומר דדוקא מלוזן שהוא דג פטרי רבנן דלא הוי גידולי קרקע אבל בחולב מחייב דבהמה תשיבא גידולי קרקע כלומרת ברים בכל מערבין (עירובין דף כז:) דהא [ע"כ טעמא דרבנן משום] דילפינן להו מסממנין שבמזבח דאין דישה אלא בגידולי קרקע ולגבי[4] דבר הגדל ממש מן הקרקע לא תשיבא בהמה גידולי קרקע כלאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פט.) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כו' יצא החולב והמגבן כו' ודוחק לומר דבריתא דהמלגיא אתיא כר"י דפליג לקמן[5] אדרבנן וגרסה לר"ת דמפרק חייב משום ממתק דכשחולב ממתק את הדד ומתליקו ואין גרסה לר"י דבפרק תפיס (לקמן קמד:) אמרינן חולב אדם לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ולר"ת מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה ולפירוש הקונטרס א"ש דמעיקרא כשהיה בדדין תשיב אוכל וכשחולב לתוך הקדרה (דהשתא[6]) נמי הוי אוכל ולא דמי לדש שנשתנה וגרסה לפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה דהאמר בפרק אע"פ (במותה ס.) אמר[7] רבי מרינוס גונא יונק חלב בשבת מ"מ מפרק כלאמר יד הוא ומתקוס לער לא גזרו רבנן ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס ואין גרסה לומר לאף לרבנן אסור מדרבנן דמיחזי כמפרק ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי כלאחר יד ומתקוס לער: [ועי' תוס' כתובות ס. ד"ה מפרק ומוס' יומא קיד. ד"ה וקסבר]

גמ' מנינא למה לי[8] א"ר יוחנן[9] שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: הזורע והחורש: מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש והדר ליתני זורע[10] תנא בארץ ישראל קאי דזרעי ברישא והדר כרבי תנא[11] הזורע והזומר והנוטע והמברך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן מאי קמ"ל [הא קמ"ל[12]] העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת א"ר אחא[13] א"ר חייא בר אשי א"ר אמי[14] זומר חייב משום נוטע והנוטע והמברך והמרכיב חייב משום זורע משום זורע אין משום נוטע לא אימא אף משום זורע אמר[15] רב כהנא[16] זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע א"ר יוסף האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום (לא) זורע: והחורש: תנא[17] החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן אמר רב ששת[18] היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש[19] אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה (ג) משום חורש[20] אמר רבי אבא[21] החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לרבי יהודה דאמר[22] מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן האי מקלקל הוא: והקוצר: תנא[23] הקוצר הבוצר והגודר[24] והמסיק והאורה כולן מלאכה אחת[25] אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך: והמעמר: אמר רבא[26] האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר[27] אין עימור אלא בגידולי קרקע: והדש: תנא הדש והמנפץ והמנפט[28] כולן מלאכה אחת הן: הזורה הבורר והטוחן והמרקד: 'היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל מילתא דהויא במשכן

גמ' מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' ואגב מזיזה מי אתרבעין[1] מינהו: שאם עשאן בו'. וכא להודיעך שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו (ג) חייב כמה חטאות עליו: מכרב כרבי. מורגש: בא"י. קשה היא ואין יכול לכפות בגא תרישה ואשמעינן דהא נמי תרישה היא:

כולן מלאכה אחת הן. דזומר נמי לנמוחי אילנא הוא ופקא מינה דאי עבד ליה כולן בהדי זורע לא מיחייב אלא חדא דהעושה מלאכות הרבה כו' זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה הוא דהיינו זורע אלא שזה בזרעים וזה באילנות וכן מברך ומרכיב אבל זומר תולדה: זומר חייב. משום תולדת נוטע לנמוחי עבד: ונוטע. גופיה וכן מברך ומרכיב: חייב משום זורע. כלומר אינהו נמי זורע הן זה אב בזרעים וזה אב באילנות: משום נוטע לא. אמברך ומרכיב קאי: אימא אף משום זורע. דהך זריעה באילנות ואי עבד ליה בהדי זורע מיחייב חדא ותו לא: זומר. להאמיה הגפן: וצריך לעצים. להסקה משום דצריך לסם הוא תולדה דקולני[2] דצריך נמי לקלוני: דקטל אספסתא. שמתן וקולמין אותו ג' פעמים בחדש ומוחזר ולומח: דקניב סילקא. מותן תרדין מן המתוכר ומוחזרין וגדלין: החורץ. עושה תריצין בקרקע: מלאכה אחת הן. אינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי קרעא עבידי[3]: גבשושית. תל קטן: בבית. שיך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתו: משום חורש. דמרפי קרעא: גומא וטממה. בעפר היינו חורם שהעפר שמילאה בו הוי רפוי וטוב לזריעה והשוה לקרקע להיות מזרע עם השדה: אלא לעפרה. לכסות עוראה: פטור עליה. ואין כאן משום בנין בבית דקלקול הוא ולזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך לה חייב משום בונה: לרבי יהודה. בפרק המניח (לקמן נג.): גבי מוציא את המת במטה: מתקן. כמו מוציא את המת לקברו[4] אינו צריך לגופה דהוצאה ולא למת אלא לפנות מיתו והוצאה הצריכה לגופה כגון שהוא צריך לתפץ זה במקום אחר: מקלקל הוא. את מיתו: גודר. בתמרים: ומוסק. מזיתים: אורה. בתאנים: דשדא פיסא לדיקלא. זרק פיסת רגבים לדקל: ואתר תמרי. השיר התמרים: תולש. תולדה דקולו:

מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משבליה לשון פורק מן התמור דיסקמרגיי"ר בגא"ז רבינו לו[5] וגם בתשובת רבינו משולם הגאון מצאתי כן ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות: אין דרך תלישה ופריקה בכך. על ידי זריקה אלא או בדך או בכלי ומולם כלאחר יד הוא ופטור: דכניף מלחא ממלחתא. שבר מלח ממשרפות מים דמתרגמינן מרילי ימא (יהושע יא) שממשיך לתוכו מים מן הים והמתה שורפתן והן נעשין מלח ואותו מרץ קרי מילחתא: משום מעמר. אף הוא כמאסף[6] בשבלין הוא: המנפץ. פשתן בגבעולין[7]: והמנפט. לשון הרי"ן בקצת כלדך האומנין ומר גפן גידולי קרקע הוא להכי קרי ליפוט דליה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדת מנפץ לגמרי: ס"ג היינו זורה היינו בורר היינו מרקד. היינו. כמו מי ניהו כלומר דמפליג להו תנא דמתניתין לתלת וכולן מלאכה אחת הן דמפרש אוכל מן הפסולת:

ולפנינו כמאסף ע"פ מהרש"ל ומהר"ם ומהרש"ל מגיה ג"כ השבלין אולם המהרש"א מקיים הגירסא הישנה ע"י"ש: כ) לשון הר"ן מגבעולין (רש"ש) וכן העתיק האו"ז (הל' שבת סימן נח) לשון רש"י: ל) מחקהו ע"פ המהר"ם ע"י"ש: מ) צ"ל ולגבי (באה"מ, ב"ש ועוד): נ) צ"ל השתא (באה"מ): ס) צ"ל תני (גליון): ע) וכ"ה ברי"ף ורא"ש: פ) וכך איתא להרא"ש ברש"י לעיל סט ע"א ד"ה שאם: צ) צ"ל דמשמע דלרבי שמעון פשיטא:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ט ופ"ז מהלכות שבועות הלכה ג: **ל ב** מיי' פ"ז מהל' שבת הלכה ג והלכה ט:
לא ג מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ב:
לב ד שם הלכה ד:
לג ה מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ב:
לד ו מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ד:
לה ז מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה י:
לו ח מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ד סמג לאין סה:
לז ט מיי' פ"ט הל' ה סמג שם טוש"ע או"ח סימן ש"מ סעיף ט:
לח י מיי' פ"ט מהלכות שבת הל"י סמג שם:

רב נסים גאון

ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הני מילי מתקן והאי מקלקל הוא. כבר פירשנו בפרק א' עיקר דבריו של ר' יהודה אבל מקלקל הוא ההוא ששנינו במשנה בפרק ר' אליעזר אומר האורג (לקמן דף קה) וכל המקלקלין פטורין:

רבינו חננאל

למה לי למיתנא מנינא [מ"] חסר אחת אטו עד האידנא מי לא ידעינן מנייני. ומשני ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. (ת"ש) [תנא] הזורע והזומר והנוטע והמברך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן (קס"ד) [קס"ל] כי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. שמע' מינה שאלו השנויים במשנתנו חשובין אבות והשאר הן תולדות וכל העושה אב ותולדתו אינו חייב אלא אחת והעושה ב' אבות או ב' תולדות דלאו אב אחד [חייב] שתים. ומיפרשא בגמ' דהזורק דר' אלעזר מחייב בגמ' דכריתות אתולדה במקום אב דדיה מתרתי ולית הלכתא כוותיה. ואסיק' מדוקא דמתני' דמאן דעביד כל מלאכות שבעולם ואפילו אלף מלאכות אינו חייב יותר מארבעים חסר אחת חטאות שהכל נכללים בכלל אבות ובתולדותיהן הללו: ירושלמי כל דבר שהוא משבית הפרי חייב משום (זורד) [זורע] המברך המרכיב והמקרסם המזרד המפסל המזהם המפרק המעשן המחלא הקופם הסך המשקה המנקב והעושה בתים חייב משום זורע: אמרינן משמיה דרב הזומר חייב משום נוטע והנוטע והמברך והמרכיב חייב משום זורע. שמעינן מינה מדמוקים המברך והמרכיב משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה וכולן נכללין בכלל אב אחד. הנוטע. וולד הוא של זורע כי הנוטע נוטע יחוד של אילן בארץ ומתגדל כגון המפיל הזרע לארץ וצומח והזומר המקום שזומר באילן מתגדל המקום

ההוא ומוסיף פירות ונמצא כנוטע לפיכך אמרינן בזומר חייב (שתים) משום נוטע. **ואם הוא זומר וצריך לעצים.** ונמצא כשזומר חייב משום נוטע כמו שאמרנו ובנטילתו העצים נמצא כקוצר לפיכך בזומר וצריך לעצים חייב שתים משום נוטע ומשום קוצר וכן מאן דקטיל אספסתא ומאן דקניב סילקא כולן דרך אחת הן וחייב שתים בזמן שיש שיעור קצירה ושיעור זריעה. פי' **המברך.** החופר בארץ ומברך היחוד וטומנו לעפר ומוציא ראש היחוד במקום רחוק. **החורש החורץ החופר כולן מלאכה אחת הן.** אסיקנא כל אלו משום חרישה כל שהיא ליפות הקרקע בשדה חייב משום חורש וכל שהן בבית להשוות קרקע השדה חייב משום בונה אבל להשוות קרקע השדה חייב משום חורש כדכתיב הלא אם שוה פניה והוא כגון המדייר והמעדר והמכבד שהוא משוה גומות והמפעפע גושים. המסקל. הממלא בקעים שתחת הזיתים. הערשה עוגיות לגפנים. המברה בחרשים. המציית אור בחיטת הקנים ובאגם תמרים. ואמת המים המכשרת צדדים לזריעה. וכל דבר שהוא להנאת קרקע חייב משום חורש כך הוא מפורש בירושלמי. **וכן הא דאמר רבה היתה לו גומא וטממה.** אף זה משוה פני אדמתו בבית

מסורת הש"ס עם הוספות

מ) [נעיל סט. וש"נ] כריתות ב:, **נ)** [גיטין פה: ב"ב יט.], **ג)** [מו"ק כ:], **ד)** [לקמן דף פח: ע"ש], **ה)** [לקמן ס. תגיגה י.], **ו)** [נעיל יב. לא. לקמן קה: קו. קכא: עי' תוס' לקמן לד. ד"ה אם המת ותגיגה י.], **ז)** ולא אב עי' כריתות טו ע"א וברש"י ד"ה מתרלית, **ח)** מו"ק ב:, **ט)** [ועי' תוס' לקמן לו: ד"ה ולר"ל דמחייב ובב"ק כ. ד"ה ולר"מ], **י)** ברכות לו: ע"ש ברש"י ד"ה מתחלי (אגלי טל) ועי' רש"י חגיגה טו: ד"ה תחלא, **כ)** [דף עה.], **ל)** עה ע"א.

הגהות הב"ח

(מ) גמ' דקניב סילקא וכו' וא' משום נוטע **נ)** וכתוכים: **(ג)** שם בגמרא חייב משום תורם: **(ג)** רש"י ד"ה שאם עשאן וכו' שאם ממנו כמה חטאות חייב עליו **ד)**:

גליון הש"ם

[מכש"י רש"י ד"ה דקטל אספסתא. שחת וקוצרין אותו ג' פעמים בחדש וכו'. פ' ב"ב דף כח [נ"ב]]: תוס' ד"ה וצריך וכו'. מירי דהוי אקורצא ע"מ לתפור. מצומר דס"ל דלף היכא דאינו מקלקל צריך לאיתי דבר מ"מ פטור. ואפילו לר"י דס"ל שאינו ע"מ לתפור לא מקרי מלאכה חשובה. וכ"כ מדברי סכ"מ פ"ז הלכה י מהלכות שבת. וק"ל מסוגיא דלקמן דף קס ע"ב. גם במ"ש מוסיפות דאפי' לר"י דמסמע[1] פשיטא דאיכא דאיתה אינו עושה כן בשבילו מ"מ מקרי ליכא לגופה להסיר דלקמן דף קנ במולש מולשין בחרצא דלגלו דליה: תוס' ד"ה מפרק וכו' לגבי דבר הגדל ממש. עי' בגל"ס בפרקים ויבלא בפסוק ויהי לי שור וממור:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א) גי' רש"ל (גליון): **ב)** צ"ל **אבא** (וכ"ה בכת"י) עי' רש"א בסוגיא דלעיל לד ע"א ד"ה גמרא סימן וכו' (גליון) ובמהרש"א שם דבמקום א"ר אמי צ"ל **אמר רב:** **ג)** נ"א והגודד (גליון) כ"ה במהרש"ל: **ד)** בכת"י נוסף הן: **ה)** [גי' הרמב"ם והרא"ש והר"מ **רבה** (וכן הגיה המהרש"ל) וכן מוכרח עמ"ש לעיל עב ע"ב על הגליון] (גליון): **ו)** [צ"ל **המנפס** פי' גאון המנפץ האוכל מן עפרוריתו חייב משום דש וכן המנפס מולל שבולים עכ"ל הערוך ערך פץ] (גליון): **ז)** [צ"ל **חסר אחת** ניגהו] (גליון): **ח)** צ"ל **לחזיק** (במקום "לקובורו" רש"ש ע"י"ש): **ט)** **לויה** (דפו"י) ועיין הגו"צ לעיל נט ע"ב אות ח: **י)** בדפוס וינציא הגירסא **מאסף** בשבלין הוא